

**KIRGIZİSTAN-TÜRKİYE MANAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**2000 YILINDAN GÜNÜMÜZE KIRGIZ SİNEMASINDA
ULUSAL KİMLİĞİN TEMSİLİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Azize SEÇER

**Danışman
Prof. Dr. Hamza ÇAKIR**

BİŞKEK 2019

ÖZ

Yazar	: Azize Seçer
Üniversite	: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
Anabilim Dalı	: İletişim Bilimleri
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: XX+134
Mezuniyet Tarihi	: 04/10/2019
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Hamza Çakır

“2000 YILINDAN GÜNÜMÜZE KIRGIZ SINEMASINDA ULUSAL KİMLİĞİN TEMSİLİ”

Küreselleşme süreci öngörülerin aksine kimlik temelli sorgulamaların ve ulusal kimlik bilincinin daha fazla dile getirildiği bir dünya ile sonuçlanmıştır. Sinema da bu bağlamda bir ülkenin siyasi, ekonomik ve kültürel dokusuna dair önemli göstergeler içermekte ve ulusal bilinci temsil eden unsurlar içermektedir. Kırgız sineması ulusal kimliğin temsili bağlamında iki farklı süreçten geçmiş bir sinema olarak çok çeşitli temsil özellikleri barındırmaktadır. Bunun sebebi, Kırgız sinemasının tarihsel dinamikler dolayımında, Sovyetler Birliği dönemi ile bağımsızlık sonrası olmak üzere iki döneme ayrılmasıdır. Sovyetler Birliği döneminde sinema daha ideolojik bir söylem ve içerikle karşımıza çıkarken; bağımsızlık sonrası süreçte kısa bir geçiş sürecinin ardından daha kendine özgü ve milli özellikler barındıran bir sinemaya doğru evrilmiştir.

Bunun yanı sıra Kırgızistan, küresel dünyanın dayattığı yeni ekonomik, sosyo-politik görünüm içerisinde popüler kültür ürünlerine son derece açık hale gelmiştir. Bu durum elbette geleneksel kültürü, sanatı ve sinemayı da etkilemektedir. Film üretimlerinde görülen Amerikan popüler kültürü yönelimi ve Hollywood temaları akla bu etkileşimi getirmektedir. Bununla birlikte Kırgız sineması, yine sosyo-politik dokuyu yansıtacak şekilde bir “millî” kimlik inşası sürecine de tanıklık etmektedir. Dahası filmlerde, geleneksel kültüre dönüş, aidiyeti Kırgız millî kimliği üzerinden kurmak gibi temalar işlenmektedir. Kimlik inşasının olduğu bir ulusal kimlik teması ve ulusal kimliğin temsilinden bahsedilmesi de kaçınılmaz olmaktadır.

Bu tez çalışmasında da bağımsızlık sonrası süreçte Kırgız sinemasında ulusal kimliğin nasıl temsil edildiği incelenmektedir. Bu bağlamda çalışmada, Kırgızistan sinemasının, ulusal kimlik bağlamında kültürel değerleri ve etnik özgünlükleri yansıtan

temsiller içerdiği varsayımından yola çıkılmıştır. Aynı zamanda, Kırgızistan sineması, ulusal kimlik bağlamında kültürel değerleri ve etnik özgünlükleri yansıtan temsiller içermektedir. Kırgız filmlerinde genellikle aile yaşantısı, kadının konumu, kadın-erkek rolleri, doğum-düğün-ölüm ritüelleri ve etnik öğeler üzerinden ulusal kimlik temsili oluşturulmaktadır. Kırgız filmlerinde, geleneksel ile modern arasında kalmış insan figürleri, geleneksel motifleri destekleyici eğilimdedir.

Bu varsayımlardan hareket eden çalışmada, “Sunduk Predkov” Filmi ile “Boz Salkın” Filmleri analiz edilmiştir. Bu bağlamda sinematografik anlatıda her görüntü, anlam taşıyan bir metin olarak incelenmektedir. Filmin bir metin olarak analiz edilmesi, görsel ve sözel metinlerin bir arada okunmasını gerektirmektedir. Bu çalışmada da, filmde sinematografik anlatıyı oluşturan ulusal kimlik öğeleri, sözel mesajlar ile görsel mesajlar arasındaki bağıntı üzerinden analiz edilmekte ve Kırgız ulusunun karakteristiğini oluşturan kültürel anlam kodları yorumlanmaktadır. Film analizinde; anlatı, sinematografi, ses, kurgu gibi anlatım öğelerinden hareketle; hikâyenin nasıl anlatıldığı, olayların ve karakterlerin nasıl konumlandırıldığı, ulusal öğelerin nasıl temsil edildiği analiz edilmektedir.

Analiz sonucunda; bağımsızlık sonrası Kırgızistan sinemasında ulus kimlik temsillerinin; Kırgız bireyinin modernden geleneksele dönmesine yönelik bir çağrının üst başlık olduğu bir atmosferde; kadın ve erkek rolleri, köylü-kentli ayrımı, geleneksel-modern çatışması, özden kopuşa karşı öze dönüş çabası gibi temalarla birlikte kültürel yozlaşma vurgularına karşı kadim Kırgız kültürüne dönüşün bir öneri olarak sunulması üzerinden yapıldığı görülmektedir. Ayrıca ulus kimlik temsili cinsiyet rollerinin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. İki filmde de ulus kimlik temsili kadın ve erkek davranışları, kadın ve erkeğin tercihleri üzerinden cinsiyet rolleri ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Kadın ve erkek karakterler ulus kimlik ile bağlantılandırılarak film örgüsünün “Bir Kırgız kadını veya bir Kırgız erkeği nasıl olmalı, nasıl olmamalı?” ekseninde yapılandırıldığı görülmektedir.

Bu bağlamda Sunduk Predkov Filminde temel bir vurgu olarak “Ata mirası” metaforu dikkat çekmektedir. Kendi yurdunda, atalarının mirasına sahip çıkarak, köklerine ait olan özelliklerin, kültürünün zenginliğinin kıymetini bilerek ve onun eşsizliğinin farkında olarak; kendini “yabancı” olanda aramayarak yaşamak bir Kırgız için en ideal durumdur. Boz Salkın Filminde temel olarak “Öze dönüş”, kent hayatını bırakıp dönülmesi gereken yer olan köy, öz yurt, yayla yaşamının, bir Kırgız’ın kendini bulacağı asıl yer olduğu vurgusu görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Kırgızistan, Sinema, Ulusal Kimlik, Kırgız Sineması.

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

Даярдаган	: Азизе Сечер
Университет	: Кыргыз-Түрк “Манас” Университети
Багыты	: Журналистика
Иштин даражасы	: Магистрдик Диссертация
Беттердин саны	: XX+134
Бүтүргөн жылы	: 04/10/2019
Илимий жетекчиси	: Проф., Док Хамза Чакыр

Кыргыз кинематографиясындагы “2000-жылдан баштап азыркы учурга чейинки улут жүзүнүн чагылдырылышы

Глобалдаштыруунун мөөнөтү алдын ала карама- каршылыктардын идиенттүүлүктүн негизинде сурамжылоолор жана улуттук өзгөчөлүктөр боюнча сүйлөшүүлөрдүн көбөйгөндүгү менен жыйынтыкталган. Кино бул багытта бир өлкөнүн саясий, экономикалык жана маданий турмушун чагылдырган маанилүү көрүнүштөрдү ичине камтыйт. Бул дипломдук иште Кыргызстан көз карандысыз болгондон кийин, кыргыз кинесунда улуттук өзгөчөлүктүн кандай чагылдырылышы каралат. Кыргыз кинесу улуттук өзгөчөлүктүн өкүлчүлүгүнүн алкагында эки түрдүү жараянды башынан өткөргөн жана көптөгөн ар түрдүү өзгөчөлүктөрдү ичине камтыйт. Мунун себеби кыргыз кинесу тарыхый динамика аралыгында, Советтер союзу учуру менен көз карандысыз болгондон кийинки эки мезгилге бөлүнгөндүгү болуп саналат. Советтер союзу учурунда кино дагы да идеологиялык курс жана мазмуну менен болсо, көз карандысыздыкты алгандан кийинки учурларда кыскача өткөөл мөөнөттүн артынан көбүрөөк өзүнө мүнөздүү жана улуттук өзгөчөлүктөрдү камтыган кино искусствосуна айланган.

Ошондой эле Кыргызстан, глобалдык дүйнө ат салган жаңы экономикалык, коомдук саясий көрүнүштүн ичинде популярдуу маданият каражаттарына абдан ачык-айкын болду. Бул абал албетте салттуу маданиятка, искусствого жана киного да таасирин тийгизет. Кино өндүрүшүндө көрүлгөн Американын популярдуу маданиятынын багыты жана Голливуд темалары өз ара аракеттенишүүлөрдү эске келтирет. Ошол эле учурда Кыргыз кинесу, жаңы коомдук-саясий турмушту чагылдыра турган “улуттук” өздүктү куруу мөөнөтүн көрсөтөт. Андан ары кинолордо салттуу маданиятка кайтуу, кыргыз калкына тиешелүү улуттук өзгөчөлүктөрдү чагылдырган темалардын үстүндө иштөө өздүктү курулушу болуп эсептелинген улуттук таандыктык жана улуттук өзгөчөлүктөн сөз кылуу талашсыз болуп саналат.

Бул изилдөөдө, Кыргызстан киносунун, улуттук өзгөчөлүктөрүнүн контекстинде маданий баалуулуктарды жана этникалык оригиналдуулуктарын чагылдырган, өкүлчүлүктөрдүү камтуу менен жол тартты. Ошол эле учурда кыргыз киносу улуттук өзгөчөлүктөрдүн контекстинде маданий баалуулуктарды жана этникалык өзгөчөлүктөрдү чагылдырган көрүнүштөрдү ичине камтыйт. Кыргыз кинолорунда көпчүлүк учурда үй-бүлө, үй-бүлөдө аялдын орду, аял жана эркек ролу, төрөт-той-өлүм ырым-жырымдарынан жана этникалык элементтерден улуттук идиенттүүлүк түзүлөт. Кыргыз кинолорунда, салттуу жана заманбап маданияттын ортосунда калган адамдардын фигурасы жана салттуу көз-караштары колдоого алынат.

Мына ушулардын баарын эске алуу менен “Сундук Предков” жана “Боз салкын” кинолору анализденген.

Бул багытта кинематикалык окуяда ар бир сүрөт өзүнчө мааниге ээ болгон текст катары изилденет. Кинонун бир текст катары анализденилүүсү, визуалдык жана оозеки тексттердин бир учурда окуу анализин талап кылат. Бул изилдөөдө да кинодо кинематикалык окуяны түзгөн улуттук идиенттүүлүктүн элементтерине, оозеки билдирүүлөр менен визуалдык билдирүүлөрдүн ортосундагы байланыштарга анализ жүргүзүлөт жана кыргыз калкынын мүнөзүн чагылдырган маданий маанилери, коддору каралат. Кинону анализдөөдө түшүнүк, кино, добуш, образ түзүү баяндоонун элементтери менен аракеттенип, окуянын кандай түшүндүрүлгөндүгү, окуялардын жана мүнөздөрдүн кандай орун алгандыгы, улуттук элементтердин кандай көрсөтүлүшү анализденет. Анализ жыйынтыгында көз карандысыздыкты алгандан кийинки Кыргызстан кинематографиясында улуттук иденттүүлүктүн чагылдырылышы; Кыргыз улутундагы адамдардын заманбап көрүнүштөн салттуулукка өтүүсү, айылдык жана шаардык айырмачылыгы, заманбап жана салттуулук карама-каршылыгы, түпкү тектен алыстоону эмес түпкү текке (тамырга) кайрылуу сыяктуу темалар менен бирге маданий бузулууга каршы чыгып, Кыргыз маданиятына кайра кайтып келүүнү сунуш катары чагылдырылганын көрүүгө болот. Муну менен бирге улуттук иденттүүлүктүн чагылдырылуусунда гендердик ролдордун маанилүү орунга ээ болгону байкалат. Анализ жүргүзүлгөн эки тасмада да улуттук иденттүүлүк аял-эркек мамилелери, аял менен эркектин чечимдери аркылуу гендердик ролдор менен айкалыштырылганын көрүүгө болот. Аял жана эркектин образы улуттук иденттүүлүк менен айкалыштырылып, тасманын “Кыргыз аялы же болбосо Кыргыз эркеги кандай болушу керек жана кандай бобошу керек?” деген нукта тартылганын көрүлөт.

Бул жагынан алганда “Сундук Предков” тасмасындагы негизги басым катары “Ата-баба мурасы” метафорасы көңүлдү бурат. Өз Ата-Журтунда ата-бабасынын мурасына ээлик кылуу менен түпкү тегине тиешелүү өзгөчөлүктөрүн, маданиятынын баалуулугун аңдап билүү жана анын теңдешсиздигин сезүү; өзүн “жат” жактан издебөө бир кыргыз үчүн эң идеалдуу абал болуп эсептелет. “Боз Салкын” тасмасындагы “түпкү текке кайтуу”, шаардык жашоону таштап кайрылып келе

турган жер катары айыл, өз Ата-Журту, жайлоо жашоосу бир кыргыздын өзүн таба турган негизги жер болгондугуна басым жасайт.

Ачык сөздөр: Кыргызстан, Кино, Улуттук Таандыктык, Кыргыз Кино Искусствосу.

АБСТРАКТ

Автор : Азизе Сечер
Университет : Кыргызско-Турецкий Университет «Манас»
Направление : Журналистика
Характер диссертации : Магистерская Диссертация
Количество страниц : XX+134
Дата выпуска : 04/10/2019
Руководитель диссертации : Проф., Док Хамза Чакыр

Национальная идентичность в Кыргызской кинематографии с начало 2000-х до сегодняшнего дня

Вопреки прогнозам процесс глобализации привел к миру, где широко обсуждаются спрос представления идентичности и осознание национальной идентичности. Так же и кино в этом контексте включает в себя важные показатели политической, экономической и культурной текстур и элементы, которые представляют национальное сознание. В настоящей дипломной работе исследуется представление национальной идентичности в Кыргызском кино в период после приобретения независимости. Кыргызское кино по представлению национальной идентичности содержит много разных особенностей представления кино, прошедшего два разных процесса. Причиной этому является разделение исторической динамики кыргызского кино на два периода: период Советского Союза и постсоветский период. В период Советского Союза кино предстает перед нами с еще более идеологическими дискурсами и содержанием, а в период независимости после короткого процесса перехода в фильмах стало больше национальных и характерных себе особенностей.

Кроме того, Кыргызстан стал более открытым для популярных культурных продуктов в новых экономических, социально-политических взглядах, навязанных глобальным миром.

Это положение, несомненно, влияет на традиционную культуру, искусство и кино. Американское популярное культурное направление и голливудские темы, увиденные в производстве фильма, напоминают это взаимодействие. Вместе с тем, Кыргызское кино также является свидетелем процесса создания национальной идентичности, отражающей новую общественно-политическую структуру. К тому же, в фильмах затрагивают такие темы как возвращение к традиционной культуре, создание принадлежности на основе кыргызской национальной идентичности. Так

же невозможно не упомянуть и о теме национальной идентичности, которой является создание идентичности, и о представлении национальной идентичности.

Данная работа исходит из гипотезы, которая содержит представления, отражающие культурные ценности и этнические особенности в контексте национальной идентичности.

Вместе с тем, кыргызское кино включает в себя культурные ценности в контексте национальной идентичности и представления, отражающие этнические особенности. В кыргызской кинематографии представление национальной идентичности обычно создается через семейную жизнь, положение женщины, роль мужчины и женщины, ритуалы рождения, свадеб, погребения и этнические элементы. В кыргызских фильмах поддерживают тенденции фигуры людей, оставшихся между традиционностью и современностью, традиционные мотивы.

В работе, основанной на гипотезах, были проанализированы фильмы «Сундук Предков» и «Боз Салкын». В связи с этим, в кинематографическом повествовании каждое изображение анализируется как смысловой текст. Исследование фильма как одного текста требует одновременного чтения анализа и визуальных и устных текстов. В настоящей работе проведено исследование элементов национальной идентичности, составляющих в фильме кинематографическое повествование, связь между устным и визуальным сообщением, и толкование значений культурных кодов, описывающих характеристику кыргызского народа. В изучении фильма выполнен анализ, начиная с таких элементов воспроизведения, как повествование, кинематография, звук, монтаж, и, вплоть до того, как рассказывается история, как позиционируются события и персонажи, как представляются национальные элементы. По результатам исследования выявлено, что в период начиная с момента получения независимости страны, в кинематографии Кыргызстана представлена национальная идентичность; призыва изменчивости личности кыргыза от современности до традиционности, которые раскрываются в сочитании с подобными темами, как обособлению ролей мужчины и женщины, разделение сельчанина от городского, конфликт между традиционностью и современностью, после потери своей самообразности – попытки обрести к возрождению себя, и все подобное культурное своеобразие и самобытность является некой попыткой обратного возрождения кыргызской культуры. К тому же еще роли полов имеют важное место быть в представлении идентичности личности. В обоих фильмах видно, что в представлении национальной идентичности поведение мужчины и женщины, и все что связано с выбором разделяется по принципу выбора как мужчина и женщина. С образом поведения мужчины и женщины и его связи с национальной идентичностью является неким покрывалом, которая говорит: «Каким должен быть или не быть кыргызский мужчина или какой должна быть или не быть кыргызская женщина?».

В итоге метафором в основе фильма «Сундук предков» лежит понятие «наследство предков». У себя на родине быть ответственным за сохранение наследия предков, понимая цену за особенность и богатство культуры своих корней, и просто

проживая свою идентичность, не обыскиваясь где то в «другом» - является самым идеальным положением для кыргыза. В фильме «Боз салкын» отчетливо выражается мысль «возвращение к самому себе», путем необходимости вернуться с города обрано к себе в родное село, на пастбище, в отчий дом, где образ жизни там для кыргыза - есть место к возрождению самобытности и самоидентичности.

Ключевые слова: Кыргызстан, Кино, Национальная идентичность, Кыргызская кинематография.

ABSTRACT

Done by : Azize Seer
University : Kyrgyz-Turkish Manas University
Department : Communication Sciences
Type of scientific work : Master’s thesis
Number of pages : XX+134
End date : 04/10/2019
Scientific supervisor : Prof. Dr. Hamza akır

«National Identity Representation in the Kyrgyz Cinema Since 2000»

Contrary to all expectations, the process of globalization has led to a world where identity representation demand and awareness of national identity are widely discussed. Also, cinema in this context includes important indicators of political, economic and cultural textures and elements that represent the national consciousness. This thesis examines the presentation of national identity in Kyrgyz cinema in the period after adoption of independence. Kyrgyz cinema on the presentation of national identity contains many different features of cinema presentation that has gone through two different processes. The reason for this is the division of the historical dynamics of Kyrgyz cinema into two periods: the period of the Soviet Union and the post-Soviet period. In the period of the Soviet Union, cinema appears to us with even more ideological discourses and content, and in the period of independence, after a short transition process, there were more national and distinctive features in films.

In addition, Kyrgyzstan has become more open to popular cultural products in the new economic, social and political views imposed by the global world.

This provision undoubtedly affects traditional culture, art and cinema. American popular cultural direction and Hollywood themes seen in film production resemble this interaction. At the same time, Kyrgyz cinema also witnesses the process of creating national identity, reflecting a new social and political structure. In addition, the films cover such topics as a return to traditional culture, the creation of material based on Kyrgyz national identity. It is also impossible not to mention the topic of national identity, which is the creation of identity, and the presentation of national identity.

This work is based on a hypothesis that contains ideas that reflect cultural values and ethnic characteristics in the context of national identity.

At the same time, Kyrgyz cinema includes cultural values in the context of national identity and perceptions reflecting ethnic features. In Kyrgyz cinematography, national identity is usually created through family life, the position of a woman, the role of a man

and a woman, rituals of birth, weddings, burials and ethnic elements. In Kyrgyz films the tendencies of the figures of people who have remained between traditional and modern, traditional motives are supported.

In the work based on hypotheses, the films “Sunduk Predkov” and “Boz Salkyn” were analyzed. In this regard, in the cinematic narrative each image is analyzed as a semantic text. Studying a film as one text requires simultaneous reading of an analysis of both visual and oral texts. In this work, a study was conducted of the elements of national identity that make up the film’s cinematic narrative, the relationship between oral and visual communication, and the interpretation of cultural code values describing the characteristics of the Kyrgyz people. In the study of the film, an analysis was made, starting from such elements of reproduction as narration, cinematography, sound, editing, and up to how the story is told, how events and characters are positioned, how national elements are represented. This analysis presents an ancient Kyrgyz culture in opposition to a perceived cultural degenerated modern world. The tension between modernity and traditions can be observed via the roles of males and females, the gap between the rural and urban lives and between an appeal to the roots and a detachment from these roots. Gender plays a particularly important role in representing the national identity. In both films, national identity is associated gender roles and the preferences of the main characters. The films seem to be structured around the question: How a Kyrgyz man or woman should be or should not be?

In this context, Sunduk Predkov emphasises on the metaphor of “Ancestral Heritage.” The main character, a male, is called back to his homeland in order to protect the heritage of his ancestors, understanding the value of his roots, the richness of his culture and valuing its uniqueness; accepting this heritage is depicted as an ideal situation and more important than marrying a foreigner. In *Boz Salkyn*, going back to the countryside, far from a corrupt urban lifestyle, is presented as the key for Kyrgyz to find oneself.

Keywords: Kyrgyzstan, Cinema, National Identity, Kyrgyz Cinematography.